

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1877.

Första Kammaren.

N:o 21.

Måndagen den 9 April 1877.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 21, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel.

20:de punkten.

Bifölls.

21:sta punkten.

Mom. a.

*Undervisning i
slöjd vid folk-
skolorna.*

Herr Ekman, Carl: Då Kammaren på förmiddagen återremitterat 19:de punkten, som afsåg, bland annat, att i seminarierna bereda undervisning för blifvande folkskolelärare i slöjd, vågar jag tro, att på grund af det beslut, som då fattades, det skulle vara lämpligt att till Utskottet återremittera äfven denna punkt, hvilken afser understöd åt de folkskolor, som befodra undervisning i slöjd. Dessa båda punkter stå efter min uppfattning i så nära sammanhang, att det icke torde vara lämpligt att fatta beslut öfver den nu föredragna förr än Kammaren varit i tillfälle att slutligen afgöra den 19:de. På dessa grunder hemställer jag, att Kammaren behagade återremittera denna punkt.

Herr von Koch: Jag vill icke sätta mig emot återremiss, då Stats-Utskottets ordförande derom framställt yrkande, men jag ser ej, att sammanhanget mellan denna punkt och den 19:de är ovilkorligt, ty antingen vi få lärare i slöjd från seminarierna eller från annat håll, går det an att bereda undervisning i slöjd i folkskolorna, såsom redan nu sker på många ställen, bland annat i den församling der jag bor. Detta har jag nämnt i hopp, att Stats-Utskottet, om det kommer på andra tankar angående 19:de punkten, skall vidhålla sin hemställan i denna punkt.

Undervisning i
slöjd vid folk-
skolorna.
(Forts.)

Grefve Mörner, Osear: Det är alldeles onekligt, att folkundervisningens höjande är i hög grad önskvärd, men just på den grund synes mig, att man bör söka tillse, att detta mål icke skadas genom att i skolorna införa alltför många undervisningsämnen, ty det är icke allenast mångläsning, som kan skada, utan äfven sådant, som borttager tiden och möjligen äfven lusten att läsa med nit och allvar. Hufvuduppgiften för folkskolan är väl att bibringa skicklighet i läsning och skrifning och andra kunskapsämnen, som skäligen kunna hänföras till folkskolans område, och, om man eftertänker hvad tillfälle en lärare har att bibringa denna undervisning, befarar jag att man skall finna tiden snarare för kort än motsatsen. Det kan tyckas, att den tid, hvarunder barnen skola gå i folkskolan, nemligen från det 8:de till det 16:de året, är temligen rundlig, i synnerhet som i de flesta socknar äro införda så kallade småbarnsskolor, der en del af det arbete, som ursprungligen tillhör folkskolan, blifvit undanflyttadt; men, mina Herrar! det förhåller sig verkligen icke så, att tiden blir så rundlig. Jag har bevistat en mängd examina i folkskolor både med och utan folkskoleinspektörs närvaro och har derigenom kändedom om förhållandena, åtminstone inom den ort, der jag bor, och, då jag icke har skäl att antaga att barnen der hafva sämre fattningsgäfvor än i allmänhet är fallet, vågar jag påstå, att undervisningstiden icke visat sig vara längre än som behöfts. Barnen lära sig visserligen för hvar termin kurserna hjälpligt nog, men det är förvånande, huru snart de glömma bort hvad de läst och det fordras därför flit och ihärdighet hos läraren för att vinna något varaktigt resultat. En omständighet, som äfven bör besinnas, är att, enligt hvad journalerna utvisa, det är ett betydligt antal dagar, då flera af barnen af en eller annan anledning icke finna sig uti skolan. Då de skola sluta skolan, hafva de vanligen en någorlunda hjälplig kunskap i de ämnen, som tillhört undervisningen, men sällan något deröfver, åtminstone der folkskolan är ordnad på det vanliga sättet. Vi skola icke tala om särskilda mönsterskolor, sådana som den, hvilken en stor bruksegare i Östergötland, ledamot af denna Kammare, anlagt på sin egendom. Skolor med så många lärare, som der finnas, kunna icke åstadkommas på många håll och efter det resultat, en sådan skola lemna, får man ju icke döma om hvad folkskolorna i allmänhet kunna uträtta. Nu påstår man och detta har yttrats här på förmiddagen, att, om man omvexlar med slöjd i skolorna, detta icke tröttrar utan tvärt om uppmuntrar och gifver mer håg för arbete. I detta fall är jag verkligen i hög grad tvifvelaktig, emedan, då man är trött, blir man trött. Det låter simpelt, men det är en sak, som icke kan bestridas. Då barnen slutat läsningen, skulle de icke såsom nu få gå ut och leka och sträcka på sig i friska luften, utan undervisas i slöjd. Jag vill fråga, om detta kan inverka lifvande och uppmuntrande till att läsa mer? De skulle få en hyffel eller en knif eller en yxa eller något annat verktyg för att skära till pinnar till en räfsa eller någon annan lika simpel sak, som knappast fordrar någon undervisning. De skulle icke lära sig något egentligt utan blott något som kallas färdighet eller händighet. Hvad det vill säga förstår jag icke riktigt,

då det icke innebär förmåga att utföra något arbete utan blott en generel förmåga att kunna svänga med några redskap. Man säger att för slöjden skulle anslås minst 4 timmar i veckan utan att undervisningen i folkskolan får åsidosättas. Hvarifrån skola dessa 4 timmar tagas? Alla skolor skola hafva ett reglemente der läsordningen skall vara intagen. Om detta reglemente, som skall fastställas af domkapitlet, alltid efterlefves, är en annan sak, som jag ej känner. Emellertid har jag funnit, att det är ganska svårt att få tiden att räcka till för undervisningen i de föreskrifna ämnena, och att då taga bort 4 timmar är icke så alldeles lätt utan att undervisningen i dessa ämnen skall deraf lida. Dertill fordrar man att barnen skulle prestera prof på den händighet de förvärfvat. Äfven läraren skulle vara händig, ja ännu mer, ty han skulle verkligen vara behändig, emedan han skulle kunna undervisa i så mycket, i svarfning, träsnideri, flätning m. m. Ja, han måste verkligen kunna mycket, ty en slöjdskola måste vara mångsidig, då ju det ena barnet har fallenhet för ett, det andra för ett annat.

*Undervisning i
slöjd vid folk-
skolorna-
(Forts.)*

Hvad skulle emellertid följden blifva af en sådan undervisnings införande i folkskolan? Jo, att barnen der lärde sig mindre än de borde och att skolan sålunda förfelade sitt ändamål, under det att den förvärfvade skickligheten i slöjd eller »händigheten» icke heller voro af synnerligt värde. Man säger och jag vill medgifva det, att slöjdsickligheten på landet fordom var större än nu. Hvaraf kom detta? Jo, deraf att, då barnen vistades i hemmet, undervisade föräldrarna dem i slöjder och hvarjehanda skickligheter under vinterqvällarna. Jag vill icke påstå, att detta helt och hållet försvunnit, men det har aftagit, och att ytterligare inkräkta härfpå och införa en ordning, hvarigenom förhållandet mellan föräldrar och barn skulle försämrast utöfver hvad som mångenstädes redan skett, det vore enligt min tanke högst olämpligt. Jag frågar de af Herrarne, som varit på landet, hurudant förhållandet der är. Jo, då barnen komma hem från skolan och modern säger: »nu skall du hjälpa mig med det,» och fadern säger: »kom nu min gosse skall du få se huru det eller det går till,» få föräldrarna till svar: »det kunnen I göra sjelfve; jag måste läsa på mina lexor;» och dermed få de nöja sig och barnen läsa möjligen på sina lexor, men hafva i alla händelser en förövändning att undandraga sig det deltagande i hemmets göromål, som jag anser vara vida nyttigare och mer välgörande än många lexor. Således långt ifrån att vilja inkräkta på föräldrarnes verksamhet i hemmet för utvecklingen af barnens anlag, skulle jag önska, att folkskolan så vidt möjligt återgafve barnen åt föräldrarna. Om lärarne uppmuntrade barnen att, när de komma hem, egna sig åt föräldrarnes vård och lyssna till den undervisning, de kunna bibringa dem, då skulle läsningen sedermera gå bättre och ett lyckligare förhållande inträda än nu på många ställen är rådande.

En annan sak är ock, huru skall denna slöjdundervisning ordnas i folkskolan? Det går nog an att taga skolsalen och ordna till ett slags slöjdskola, då skolan har ferier. Så har det tillgått i den församling der jag bor, men detta blir då något från folkskoleundervisningen fristående. Men är det väl möjligt att, under det läse-

Undervisning i slöjd vid folkskolorna.
(Forts.)

terminen varar, använda skolsalen till slöjdrum två timmar på eftermiddagen och sedermera åter ordna den till skolsal följande dag? Jag för min del anser icke detta vara möjligt, och då uppkommer den andra frågan: skall socknen bygga nytt hus eller bereda lokal för slöjdskolan? Att hyra lokal är ytterst sällan tillfälle till och då står man der. Läraren må någongång, ehuru det sällan torde inträffa, vara i slöjd skicklig och vilja undervisa, men bräder, plank, huggkubbar och hyflar m. m. taga rum och några redskap äro nödvändiga, ty barnen kunna icke sitta med blott en täljknif och en träbit hela tiden. Socknarne torde visst vara villiga att göra stora uppoffringar för folkskolan, men om de vilja utsträcka denna välvilja ända derhän att anskaffa särskild lokal för undervisning i slöjd, vågar jag ifrågasätta, helst utgifterna för skolan redan nu äro ganska ansevärdiga och i alla fall man icke gerna gör utgifter för en sak hvaraf man emotses intet gagn.

Dernäst kommer jag till den anmärkning, som framhölls af en talare på förmiddagen, att *en* karl kan vara skicklig i ett, en annan i ett annat ämne. Är en person skicklig skolkarl, är att befara, att han icke blir särdeles skicklig undervisare i slöjd och hvartill tjenar då en sådan undervisning? Jag upprepar hvad jag redan sagt, att man behöfver mycket väl hos barnen innöta hvad de *skola* lära. Jag har t. ex. mången gång vid skolexamina granskat stilprofven och funnit dem mycket tillfredsställande, men 10, 12 eller 15 år derefter, då eleverne uppvuxit till 26 eller 30 års karlar, hafva de ofta icke kunnat skriva sina namn under ett kontrakt eller annan handling. Detta är icke några tomma fantasier utan har verkligen inträffat. Deraf synes, att de icke fått egna för mycken tid åt de nu varande skolämnena. Önskar jag framgång åt folkskolan, bör jag också inrätta den så, att den motsvarar sitt ändamål och icke deri inblanda sådana saker, som minska dess verksamhet för sitt egentliga mål och dertill räknar jag verkligen det föreslagna införandet af slöjdundervisning.

Som jag sålunda finner förslaget snarare medföra skada än nytta, tager jag mig friheten yrka afslag.

Hvarför man skulle återremittera punkten kan jag icke begripa, ty återremissen af 19:de punkten om folkskolelärareseminariernas utvidgning afsåg icke att i seminarierna införa undervisning i slöjd utan allenast utvidgning af dessa läroverk i andra hänseenden.

Grefve Lewenhaupt, Claës: Här har framstälts yrkande om återremiss af denna punkt och jag förenar mig i detta yrkande, men anhåller tillika, att Utskottet, då ärendet derifrån återkommer, måtte tillstyrka, att äfven de fristående slöjdskolor, som redan finnas i åtskilliga socknar, måtte ihågkommas med något af det anslag, som möjligen kan komma att beviljas. Ty det är icke troligt, att en församling, der slöjdskola redan finnes, skall införa undervisning i slöjd uti folkskolor, och jag finner då, att det vore ganska orätt, om de fristående slöjdskolorna ej alls komme i åtnjutande af det understöd, Riksdagen kan komma att bevilja.

Herr Widén: Man har begärt återremiss af den nu föreliggande punkten och deremot har jag ej något att anmärka, särdeles efter det amendement, som den siste ärade talaren gjorde. Jag har begärt ordet endast för att göra en erinran mot den näst siste talaren, som tycktes mig gå allt för mycket i detalj, såsom här vore fråga om att upprätta ett särskildt reglemente för en viss skola. Jag tror ej, att det är lämpligt att här vid riksdagen ingå i sådana detaljer som frågan om hvilka timmar på dagen skola anslås åt slöjdundervisningen och dylikt. Lika litet böra vi här fästa oss vid olikheter inom de särskilda församlingarna och vid de hinder, som här eller der kunna resa sig mot att anskaffa lokal för slöjdundervisningen. Vi behöfva så mycket mindre göra detta, som ju här allt kommer att bero på frivillighet och på skolråden, huruvida de vilja och anse sig kunna göra någon nytta med det anslag, som här är ifrågasatt. För öfrigt har jag ingenting att denna gång tillägga än att instämma med dem, som önskat återremiss.

*Undervisning i
slöjd vid folkskolorna.
(Forts.)*

Herr von Koch: Jag hade ej begärt ordet, om icke Grefve Mörner yrkat afslag å nu föreliggande punkt. Jag hoppas fortfarande, att Kammarern beslutar återremiss, men vill dock med anledning af Grefve Mörners yttrande erinra derom, att det aldrig ifrågasatts att göra slöjdundervisningen i folkskolan *obligatorisk*, utan endast *fakultativ*, och de, som äro rädda för slöjd i folkskolan, kunna slippa, men de böra ej vara rädda för att försök må ske på andra ställen, af hvilka de sedermera må kunna blifva öfvertygade att det duger. För öfrigt är det alls icke fråga om en slöjdskola af den beskaffenhet, att der skulle införas alla möjliga handtverk. Hvad tiden beträffar, så veta vi, att i de flesta folkskolor och seminarier undervisa fruntimmer i handslöjd för kvinnor och jag tror icke någon kan påstå att de qvinliga eleverna hvarken i seminarier eller folkskolor uti läsämnen stå efter de manliga. Det slaget af handslöjd är dock ett stillasittande arbete, som ingalunda är så lämpligt att variera med läsa och skrifva som till exempel det för kroppsutvecklingen vida lämpligare snickeriet, hvilket till största delen användes och är det nyttigaste för de flesta ynglingar. Detta roar dem ock nästan alltid och de göra deruti förvånande framsteg; oftast just de, som tillika fortast framskrida i studier.

För alla barn, men särdeles dem, som slutligen måste mest idka *kroppsarbete*, är det nyttigt, ja *nödigt*, att, just i skolan, se att *sådant* der icke föraktas, utan att allt ärligt arbete är lika ansedt. Jag tager mig friheten att bedja de herrar, som icke tro på möjligheten af att kunna fortsätta studier och handarbete på samma gång, att besöka en ny arbetsskola i Brunkebergs hotell, der undervisning i slöjd meddelas omkring 100 barn, mest tillhörande de förmögnare klasserna. En stor del af dessa barn besöka Stockholms skolor, och i dessa skolor har man funnit, att de två timmar, som barnen dagligen använda för undervisning i slöjd, ej alls inverka menligt på barnens läsning så att de derigenom komma efter sina kamrater.

Undervisning i
slöjd vid folk-
skolorna.
(Forts.)

Herr Wennerberg: Om jag var af skiljaktig mening med den ärade departementschefen i den förra punkten, som rörde detta ärende, så är jag det ingalunda i denna, utan instämmer helt och hållet i den åsigt, som han i sitt anförande till statsrådsprotokollet angifvit. Här är nämligen främst fråga om våra folkskolor, dessa visserligen de lägsta skolor, som finnas i landet, men tillika de viktigaste, dessa skolor, som visserligen redan i sin nuvarande utveckling vunnit utlandets fulla erkännande och beröm, men som dock ännu behäftas med en ensidighet, farligare ju längre ned på bildningens stadium den vill göra sig gällande. Faran ligger nemligen deri, att dessa barn, som vi vilja uppfostra till insigtsfulle och kunnige medborgare utan att genom den insigt, som meddelas dem, vilja draga dem från det viktiga och stora bestyr, som största delen af hvarje lands innevånare bör och måste åtaga sig, icke i folkskolan få den motvigt, som hindrar deras bildning att föras på sned, och inviger dem att förrätta *sitt* kall på det rätta sättet.

Man kan ej vara herr departementschefen nog tacksam för att han framlagt detta förslag. För fem år sedan hade det kanske ansetts såsom en orimlighet; nu anses det redan såsom en möjlighet och det beror icke ringa på denna Kammare att göra det till en verklighet. Det svenska folket skall då, om detta sker, stå i ökad förbindelse till den man, som utträttat så mycket för landets folkundervisning. En helt annan sak är att vid våra seminarier bland deras lärjungar, som också utgå ur allmogens leder, vilja införa ett så främmande ämne, som undervisning i slöjd. Min öfvertygelse är, att detta skulle förrycka seminariernas egentliga verksamhet och att deras elever skulle antingen visa sig alltför beredvilliga att sysselsätta sig med undervisningen i slöjd, så att de försummade det allra viktigaste, den teoretiska undervisningen, eller också utan håg och fallenhet inhemta någon ringa färdighet i ämnet, och sedan, blifne lärare, uppträda såsom fuskare, om hvilka en hvar slöjdekunnig person i socknen kunde säga: han kan ej handtera hvarken yxa, knif eller slägga. Han skulle gifva leda åt barnen eller utsätta sig för deras åtlöje, i fall de, som lätt kunde ske, vore något förfarna i slöjd. Men nyttigt vore deremot att vid våra *folkskolor* införa slöjder, såsom en motvigt mot ett möjligen alltför långt drivvet nit hos läraren att föra fram lärjungarne i skrifning, läsning och bokliga kunskaper, hvori det är omöjligt för någon myndighet att sätta den tillbörliga gränsen, emedan denna flyttar sig för hvarje år vi sjelfva utbilda oss. Folkskolan följer med den allmänna bildningen, och kan icke stanna på samma punkt utan att ådraga sig döden. Då den alltså måste utvecklas och *bör* utvecklas sundt, må staten se till, att den genom anvisande af ett anslag, i sådant syfte som det framställda, för kommunerna visar den rätta vägen och dermed sin vördnad för det yttre arbetets betydelse för samhället.

Jag skulle således utan tvekan vilja tillstyrka bifall till det af Kongl. Maj:t föreslagna belopp och ville gerna göra det med det tillägg, att den summa penningar, som vore afsedd för lärare i slöjd vid seminarier, skulle läggas dertill, så att man vid många svenska folkskolor skulle få se äfven slöjdsbetyg, der lärjungarne hade tillfälle

att syssla med detta helsosamma arbete i trä, som på samma gång skänker dem nya krafter till inhemtande af kunskaper och är dem en förlustelse. Detta, erfarenheten har redan visat det, går för sig på ett förträffligt sätt. Vi hafva i Kronobergs län icke mindre än fem sådana skolor, hvilka visa sig ej underlägsna utan fullt jemförliga med de andra folkskolorna, der slöjd icke införts. Trots detta vågar jag icke yrka rent bifall till Kongl. Maj:ts proposition, då så många röster, bland dem Utskottets ordförande, höjt sig för återremiss, och ej heller vågar jag att nu framställa något eget förslag. Skulle emellertid herr departementschefen enständigt fasthålla vid det Kongl. förslaget, så skall jag visserligen biträda detsamma, fullt öfvertygad att behofvet af ytterligare anslag sedermera skall behjertas. Då emellertid Stats-Utskottets ordförande funnit att denna punkt står i nära samband med 19:de punkten vill jag för närvarande för- ena mig i hans yrkande om återremiss.

*Undervisning i
slöjd vid folk-
skolorna.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels återremiss af det förevarande momentet och dels afslag derå, framställdes först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Mom. b.

Herr Ekman, Carl: Äfven detta moment vågar jag anhålla, att Kammaren behagade återremittera, då det står i närmaste samband med det föregående, hvilket blifvit återremitteradt.

Efter härmed slutad öfverläggning, gjordes först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, som med ja besvarades.

22:dra punkten.

Mom. a.

Herr von Koch: Ehuru jag skulle önska beviljandet af icke allenast detta anslag, utan till och med ett större, om det vore ifrågasatt för småskolelärare och lärarinnor, hvilka på nu gällande vilkor äro mycket svåra att erhålla, så, då här en stor summa är grundad på enskild motion, kan jag likväl ej tillstyrka att den beviljas, så vida icke åtminstone herr departementschefen accepterar den å Kongl. Maj:ts vägnar.

Herr Statsrådet Carlson: Mina åsikter i förevarande fråga torde redan vara för Kammaren bekanta, emedan jag redan förut haft tillfälle att derom uttala mig. För min del kan jag icke finna annat än att förslaget är godt och bör bifallas. Det har nämligen två

Undervisning i
slöjd vid folk-
skolorna.
(Forts.)

ganska starka skäl för sig. Det ena är, att det innefattar en billig förbättring i aflöningen för småskolelärarne och lärarinnorna, hvilkas arbete är ganska tungt och ersättningen därför ganska ringa. Det är ej mer än riktigt, att de erhålla åtminstone hvad som här är föreslaget. Det andra skälet är, som jag tror, af ej mindre vigt, nemligen att man genom de vilkor, som fästas vid anslaget, kan försäkra sig derom, att dessa lärare och lärarinnor erhålla en bildning, som är behöflig för deras ganska viktiga kall. De lägga den grund, hvarpå folkskolan sedermera måste byggas. Om småskolelärarne ej gå rätt till väga, blir det sedermera i folkskolan svårt att göra rättelse och erfordras dertill en dyrbar tid, som vida bättre kunde användas. För närvarande bildas dessa lärare och lärarinnor i enskilda anstalter och högst olika tidrymd är härför tillmätt, stundom fyra månader, stundom tre, och någon gång är det lätt att inse, huru ofullständig en sådan bildning måste blifva. Staten understöder lärarebildningen för småskolorna endast vid de qvinliga seminarierna och sådana finnas blott fyra i riket. De kunna endast tjena som mönster och föresyn för öfriga anstalter. Här är nu ett steg föreslaget, som jag tror skulle kunna blifva af betydlig fördel för skolorna, nemligen att lärare och lärarinna skall för att få åtnjuta den högre aflöningen ådagalägga ett kunskapsmått, motsvarande det, som inhemtas under sju månader vid ett väl ordnadt seminarium. Af dessa skäl anser jag föreslaget vara icke allenast godt, utan äfven af verklig vigt, och jag får således för min del varmt tillstyrka, att det måtte af Kammarren bifallas.

Öfverläggningen förklarades slutad och momentet bifölls.

Mom. b.

Bifölls.

23:dje punkten.

Herr Wennerberg: Det torde ännu vara i en och annans minne, att jag, då denna fråga förliden riksdag var före i Kammarren, så vidt jag kunde, motsatte mig det då föreslagna ovanligt rikliga anslaget till Tekniska högskolan. Jag gjorde det icke så mycket därför, att jag hade skäl att motsätta mig, att denna skola utrustades med större lärarekrafter än som var nödigt, utan därför att jag befarade att *den slags* utrustning, som då sattes i fråga, skulle menligt inverka på konstodlingen i vårt land. Fria Konsternas Akademi hade dock då att glädja sig åt ett Kongl. förslag till en läroverksbyggnad, der undervisningen skulle kunna bedrifvas på ett mera tidsenligt och fruktbringande sätt. Stats-Utskottet afstyrkte det Kongl. förslaget på den grund, att frågan icke ansågs vara tillräckligt utredd, men detta afstyrkande skedde på det mest välvilliga sätt; och när ärendet förekom i denna Kammar, yttrade Herr Departementschefen i

ett mycket kort, men innehållsrikt anförande ungefär följande ord: att han beklagade att Kongl. Maj:ts framställning ej vunnit Stats-Utskottets understöd, ty den inhemska konstodlingens framtid vore här i fråga, men att ett så välvilligt yttrande som, att Stats-Utskottet icke funnit skäl att *för närvarande* tillstyrka bifall till det Kongl. förslaget, vore något, som en Departementschef väl toge vara på. Jag hade häraf tagit mig anledning att tro, att vid denna riksdag ett infriande af detta löfte skulle skett. Så har dock icke blifvit händelsen.

Redan i Maj månad utgick visserligen från Kongl. Maj:t en nådig skrifvelse, innehållande Riksdagens beslut, angående den ifrågasatta byggnaden jemte en befallning till Fria Konsternas Akademi att inkomma med ett nytt förslag i ämnet. Det är mig icke heller obekant, att ett sådant inkom redan i September; och under sådana förhållanden hade det väl icke varit omöjligt att genom en ny Kongl. proposition i ämnet söka få de befogade anspråken på ett bättre tillstånd i undervisningen vid denna Akademi tillfredsställda. Men det är ej allenast detta, som förmått mig begära ordet. Under det att icke allenast Teknologiska institutets lärare erhållit nya och tillfredsställande löner, utan sådana också blifvit föreslagna för Riksarkivet, Biblioteket och Musikaliska Akademiens tjänstemän, har ingenting gjorts i detta afseende för Fria Konsternas Akademi. Om skälet härtill skulle ligga deri, att något initiativ ej tagits från Akademiens sida, så ber jag att få nämna att ett sådant troligen icke är att vänta, när de, som mest hafva att intressera sig för saken, genom flera förenade tjänster för närvarande hafva fullt tillfredsställande inkomster. Jag vet väl, att chefen för Ecklesiastikdepartementet, detta vidtomfattande, i hög grad mödosamma departement, icke kan samtidigt framkomma med förslag, tillgodo-seende *alla* befogade anspråk på anslag. Visst är emellertid, att, då Fria Konsternas Akademi hade ett sådant utlåtande från Stats-Utskottet att stödja sig vid, och ett sådant yttrande från Herr Departementschefen, som han vid det omnämnda tillfället afgaf, detta åstadkom förhoppningar att vid denna riksdag något skulle till dess bästa åtgöras. Det har icke skett, och jag beklagar det på det högsta. Jag beklagar Stats-Utskottet, hvars varma känsla för konstodlingen i vårt land sålunda gått miste om att få visa sin stabilitet; men ännu mer beklagar jag den svenska konstodlingen, som på detta sätt icke fått sina billiga fordringar tillfredsställda.

Herr Statsrådet Carlsson: Jag kan visserligen icke rätt inse sammanhanget mellan fullständigandet af anslaget till Tekniska högskolan och den ifrågasatta byggnaden för Fria Konsternas Akademi; men, då åtskilligt blifvit yttradt i afseende på denna byggnad och om Akademien själf, så kan det vara af intresse för Kammaren att få veta, huru sakerna stå. Jag vill då i största korthet nämna, att förslaget i afseende på byggnaden är beroende på de af Riksdagen själf der-vid fästa vilkor om underhandlingar med arfvingarna efter Gerhard Meyer och att dessa underhandlingar, om hvilka Akademien själf fått uppdrag, ännu icke äro fullbordade.

Hvad Akademiens stat angår, är det en mycket enkel orsak, hvarför Kongl. Maj:ts proposition icke innehåller något derom, och det är den, att Akademien icke inkommit med någon hemställan i detta afseende. Detta åter har, så vidt mig är bekant, alldeles icke någon annan grund, än att man inom Akademien ännu icke blifvit färdig med sin plan till förbättrad stat. Akademien lärer dock, efter hvad mig blifvit sagdt, nu vara sysselsatt med utarbetandet af en sådan plan, i följd hvaraf den före nästa riksdag lär inkomma till Kongl. Maj:t. Jag är nästan viss på, att jag icke behöfver tillägga, att mitt intresse för den sköna konsten och specielt för de grenar deraf, som här äro i fråga, är så varmt, att visserligen ingen särskild åtgärd behöfves för att framkalla eller föröka det.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

*Anslag till
Chalmerska
slöjdskolan.*

24:de punkten.

Herr Nordenfelt, Leonard Magnus: Jag anhåller att få fasta Kammarens uppmärksamhet på en af mig vid denna punkt afgifven reservation, hvilken återfinnes å sidan 78 af detta betänkande. Ehuru jag hyser ett lifligt intresse för den Chalmerska slöjdskolan, kan detta dock icke gå så långt, att jag vill medverka till en påtaglig orättvisa mot Tekniska högskolan. De här föreslagna aflöningsbeloppen äro nemligen icke såsom vid åtskilliga andra lönestater fördelade i lön och tjänstgöringspenningar, hvilket förhållande har den påföljd, att de fleste af de lärare, om hvilka här är fråga, skulle få högre pensioner än motsvarande lärare vid Tekniska högskolan. Så skulle t. ex. föreståndaren för Chalmerska slöjdskolan få 700 kronors högre pension än föreståndaren för Tekniska högskolan, oaktadt den förstnämnde har 600 kronors lägre aflöning, och en lektor vid Chalmerska skolan skulle i pension få 200 kronor mera än professoren i kemisk teknologi och 400 kronor mera än professoren i grufvetenskap vid Tekniska högskolan. Det skulle till följd häraf kunna hända, att lärare sökte sig från Tekniska högskolan till Chalmerska slöjdskolan, för att få högre pension på gamla dagar, och det synes mig icke rätt att ställa så till. Jag har äfven gjort jemförelser emellan ifrågavarande aflöningsförslag och aflönningarne för de lägre tekniska skolorna. Lektorerne vid dessa hafva icke sina aflöningsbelopp fördelade i lön och tjänstgöringspenningar, men de hafva lägre aflöning än lektorerne vid Chalmerska slöjdskolan, så att deras pensioner uppgå till 3,200 à 2,800 kronor, hvar emot en lektor vid Chalmerska slöjdskolan skulle enligt Kongl. Maj:ts förslag få pension till belopp af 3,600. På samma sätt, om jag jemför lektorerne vid Chalmerska slöjdskolan med lektorerne vid elementarläroverken, visar det sig att de förre skulle få lika pensioner med dem af de senare, som uppnått högsta lönegraden. Jag har derföre försökt utarbeta en lönestat, hvori sådana oegentligheter skulle undvikas, derigenom att aflöningsbeloppen fördelas i lön och tjänstgöringspenningar. Föreståndaren för Chalmerska slöjdskolan skulle få lika pension med föreståndaren för Tekniska högskolan

och en lektor vid förstnämnda skola få i pension 100 kronor mindre än lektorerna vid elementarläroverken och 100 kronor mera än professorer i kemisk teknologi vid högskolan. Jag medgifver, att det är svårt att icke stöta mot några oegentligheter, men jag tror icke, att man skall kunna göra några väsentliga anmärkningar emot den af mig föreslagna lönestaten. Den slutar på samma aflöningsbelopp som Kongl. Maj:ts förslag, men har dem fördelade i lön och tjänstgöringspenningar, på ett, så vidt jag förstår, tillfredsställande sätt. Då jag icke kan hoppas, att Kammarerna utan betänkande vill bifalla mitt förslag, yrkar jag, att punkten må återremitteras.

*Anslag till
Chalmerska
slöjdskolan.
(Forts.)*

Herr Hederstjerna: Redan vid denna frågas bearbetning å Stats-Utskottets afdelning underlåto icke afdelningens ledamöter att fästa sin uppmärksamhet på de pensionsförhållanden, som af reservanten blifvit framställda. Afdelningen försökte äfven att göra en förändring i Kongl. Maj:ts förslag i syftning att bringa pensionsförmånerna vid den Chalmerska slöjdskolan i öfverensstämmelse med dem, som äro bestämda för den Tekniska högskolan, men det har icke lyckats. Den Chalmerska slöjdskolan intager en säregen ställning mellan Tekniska högskolan och de tekniska elementarskolorna. Man måste således se till, att lönerna vid ifrågavarande skola ställas i öfverensstämmelse med såväl högskolans som elementarskolornas. Vill man, såsom reservanten föreslagit, ställa dem i öfverensstämmelse med högskolans, möter man den svårigheten, att lärarne vid Chalmerska slöjdskolan komma i sämre ställning än lärarne vid tekniska elementarskolorna. Efter åtskilligt bemödande i detta hänseende har för afdelningen icke återstått något annat än att tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag. I detta förslag ställes pensionsrätten för lärarne vid Chalmerska slöjdskolan alldeles lika med den, som gäller för lärare vid de tekniska elementarskolorna eller vid elementarskolor i allmänhet, d. v. s. så att de få i pension 80 procent af sin lön, hvilken icke är fördelad i lön och tjänstgöringspenningar. Vid Tekniska högskolan, der aflöningsbeloppen äro underkastade en sådan fördelning, lemnas hela lönen i pension. Jag medgifver, att detta leder till vissa oegentligheter, om man jemför högskolan med Chalmerska slöjdskolan, men Utskottet har ansett, att detta vore bättre, än om lärarne vid sistnämnda skola skulle komma i sämre ställning än lärarne vid de tekniska elementarskolorna. Hvad reservantens jemförelse mellan föreståndarna för Tekniska högskolan och Chalmerska slöjdskolan beträffar, så vill jag fästa uppmärksamheten på den skilnaden, som eger rum emellan dem, att den senare utom sina göromål såsom föreståndare har undervisningsskyldighet, hvilken deremot icke åligger den förre. Jag tror, att de påpekade svårigheterna ligga i sakens natur och att derföre ingenting skulle vinnas genom en återremiss. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels återremiss deraf, framstälde

Anslag till
Chalmerska
slöjdskolan.
(Forts.)

Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten, och, då dervid svarades många ja jemte ett eller annat nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

25:te punkten.

Bifölls.

26:te punkten.

Understöd till
tekniska afton-
och söndags-
skolor.

Friherre von Essen: Såsom det synes af betänkandet, har jag reserverat mig mot Utskottets hemställan i denna punkt: icke deremot, att det af Kongl. Maj:t äskade anslaget skulle af Riksdagen beviljas, utan mot den benämning man gifvit dessa skolor, emedan i denna benämning skulle ligga liksom en uppmaning till vår industriidkande ungdom att deltaga i teknisk undervisning på söndagarna. Om den uppfattning får göra sig gällande hos ungdomen, att teknisk undervisning skall meddelas om söndagarna, ser jag icke något skäl, hvarför icke alla våra skolor skulle hållas öppna äfven om söndagarna, och man skulle snart komma till den åsigt, att allt nyttigt och lofligt arbete kunde verkställas på dessa dagar. Jag kan nemligen icke finna skilnaden mellan kroppsarbete och studier i detta fall. Det synes mig, att benämningen bör innebära, att anslaget är tillgängligt för hvar och en kommun, som deraf vill begagna sig, vare sig att den anordnar undervisningen på aftonen eller på andra tider af dagen, på söndagen eller på andra dagar i veckan. Jag vet mycket väl, att det inkast kommer att göras häremot, att det är vida bättre för arbetaren att deltaga i undervisning på söndagen än att då möjligen sitta på krogen eller hafva någon annan skadlig sysselsättning; men jag anser, att medlet icke är riktigt rätt. Jag föreställer mig, att man icke, för att afhjelpa ett ondt, bör vilja åstadkomma en olägenhet eller tillämpa grundsatsen: ändamålet helgar medlet. Det är ett stort och vackert arf från våra förfäder att söndagen hålles helig i vårt land, i synnerhet i jemförelse med andra länder, — ett arf, som är väl värdt att taga vara på. Jag tillåter mig därför föreslå, att Stats-Utskottets förslag antages med den förändring, att benämningen »tekniska afton- och söndagsskolor» utbytes mot »tekniska arbetareskolor».

Herr Widén: Den anmärkning, som här blifvit gjord af en talare, är visserligen af den beskaffenhet, att det måhända kunde synas, som jag mera än de fleste här närvarande borde vara känslig för densamma. Det oaktadt har jag i Utskottet icke kunnat instämma med honom; och skälet dertill är, att de söndagsskolor, hvarom nu är fråga, särskildt den, som finnes i den ort jag tillhör, uppkommit på det sätt, att man har skäl att kalla dem räddningsskolor. Det har i allmänhet gått så till, att stadskommunerna funnit sig föranlättna att taga vara på de barn, som tillströmmat från landsbygden för att arbeta i fabriker och handtverkerier, och, då det befunnits, att dessa barn ofta saknat nödig undervisning i kristendom samt skrifning och räkning o. s. v.,

har stadskommunerna, för att komma dem till hjälp, sökt inrätta undervisningsanstalter för dem. Men det har icke varit möjligt att åstadkomma någon sådan undervisning utan att använda söndagsaftnarna, emedan barnen de öfriga dagarne i veckan varit nödsakade att deltaga i arbetet hela dagen. Så smaningom har man kommit derhän, att man bland undervisningsämnena upptagit öfning i teckning och konstruktionsritning o. s. v., enär dylik öfning särskildt befördrat de ifrågavarande elevernas yrkesskicklighet. Det är, tror jag, af den anledningen som attributet »teknisk» tillkommit öfverallt, der dessa skolor äro till finnandes. Nu har Kongl. Maj:t tagit dessa skolor om hand i så mätto, att förslag blifvit framställt derom, att något understöd skulle meddelas för deras upprätthållande. Det förekommer mig något oegentligt, att, just när detta understöd skall lemnas, man företager sig att ändra benämningen. Måhända skulle man genom namnförändringen åstadkomma icke så liten vilervalla. Vederbörande skulle derigenom komma i den ställning, att de knappast kunde veta, om de finge, söka bidrag af detta anslag för de med detsamma åsyftade skolorna, hvilken ovisshet man deremot icke behöfver befara skola uppstå om namnet bibehålles. Af det skälet har jag trott, att man icke borde göra någon förändring i namnet.

Understöd till tekniska afton- och söndags-skolor.
(Forts.)

Vidare har jag icke kunnat instämma i den åskådningen, att all undervisning — lät vara i teckning eller hvilket ämne som helst — utom religionsundervisningen, skulle vara att anse lika med hvad vi vanligen kalla kroppsarbete. Det måste väl ändock göras någon åtskilnad i detta afseende. Undervisningen är ju en själsodling; och all själsodling, äfven den, som vinnas genom andra ämnen än de omedelbart religiösa, tror jag vara af icke ringa nytta, till och med för den religiösa bildningen. De konsekvenser, som reservanten häraf befarat skola uppstå, synas mig sålunda icke blifva berättigade. I alla händelser torde här icke böra förgätas, att det är »lofligt att göra godt på sabbaten».

På grund af hvad jag nu anfört, kan jag icke tillstyrka Kamraren att vidtaga någon förändring i den benämning, som Kongl. Maj:t användt för dessa skolor, utan anhåller att denna måtte få stå kvar i oförändradt skick.

Herr Grafström: Jag är fullt öfvertygad, att den materiella lycka, som de anglikanska folken förvärfvat, till en stor del beror derpå, att sabbaten hos dem hålles i helgd, och jag är äfven tacksam för de sedvänjor och de lagar, som i detta hänseende utmärka oss framför andra nationer. Å andra sidan är jag dock icke en sådan puritan, att jag skulle vilja helt och hållet förbjuda undervisning i tekniska ämnen under söndagen och särskildt på söndagsaftnarna. Men jag anser, att, då det är fråga om understöd af allmänna medel, olämpligt kan synas, att en stat, som gillar sabbatslagar i allmänhet, skulle, genom en sådan benämning som denna, liksom uppmåna till teknisk undervisning särskildt på söndagen. I sak är här just ingen meningsskiljaktighet, men jag vill hemställa,

Understöd till tekniska afton- och söndags-skolor. (Forts.) om man icke kunde ändra sjelfva benämningen och kalla dessa skolor tekniska arbetareskolor.

Herr Svanberg: Om, såsom meningen väl lär vara, denna undervisning skall gifvas arbetare och lärlingar, är det alldeles påtagligt, att någon annan tid än hvardagsaftnar och söndagar icke kan vara lämplig för undervisningens meddelande, då de ju måste tillbringa hela dagen på fabriken eller i verkstaden; och då är ju benämningen »afton- och söndagsskolor» alldeles riktig. Jag tror icke, att något förbindande ligger i benämningen, eller att den kan göra deltagarne i undervisningen hvarken bättre eller sämre, och anhåller därför att den nuvarande benämningen måtte få bibehållas.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels bifall till densamma med utbyte af orden: »tekniska afton- och söndagsskolor» emot orden: »tekniska arbetareskolor»; framstälde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten oförändrad och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

27:de punkten.

Lades till handlingarne.

28:de punkten.

Bifölls.

29:de punkten.

Herr von Koch: Under senare åren hafva vi tyvärr ofta varit hemsökta af koppsmitta, och jag tror, att anledningen dertill förnämligast varit brist på tjenlig vaccin. En tillfällighet gjorde, att jag för några år sedan kom att taga notis om detta ämne. Det hände nemligen i min trakt, att det verkligen fanns kokoppor, af hvilka god vaccin kunde tagas. Denna vaccin uppskickades hit till flera läkare och accepterades samt användes både här och hemma i orten. Jag fick deraf anledning att efterfråga, huru det förhöll sig med denna angelägenhet, och jag fick den upplysning, att *på de sju föregående åren hade ingen vaccin påträffats i Sverige*, utan man hade hållit på att ympa med gammal vaccin af mer eller mindre tvetydig beskaffenhet. Jag fruktar, att den mesta brukar tagas på Stora barnhuset, och man kan tänka sig, hur osäker den är, som tages af dervarande ambarn. Emellertid vände jag mig till Sundhetskollegium och fick der af numera afiidne medicinalrådet Sondén den upplysning, att en liten tryckt underrättelse blifvit utdelad i landet till ledning för att taga vara på vaccin. Men af den person, som påträffat de kokoppor, som jag talat om, fick jag veta, att man på den beskrifning, som stod i denna underrättelse, icke kunde urskilja de särskilda, jag tror

sex slag af koppor, med hvilka kokreaturen lära vara behäftade, då deremot fullständig beskrifning fanns i en dansk läkarebok, hvars författare jag icke kan påminna mig, men som är öfversatt på svenska af en läkare vid namn Florman. Det var genom den omständigheten, att den, som påträffade kopporna, en koryktare nere i Blekinge, egde denna bok, som upptäckten gjordes. Jag gjorde då under hand hemställen till föredraganden i Sundhetskollodium om att *underrättelsen* skulle omarbetas och utgifvas ånyo, ty det var af vikt, att man fick ny god vaccin. Efter lång väntan erhöj jag slutligen det svar, att Kollegium icke funnit lämpligt eller nödigt att utgifva någon bättre *underrättelse* än den som fanns. Anledningen till, att jag fick ett sådant svar, förmodar jag vara den, att våra läkare icke äro kreatursläkare, vid hvilket förhållande man icke kan begära, att de skola förstå sig på de särskilda slagen af kors koppor. Men det har nu fallit mig in, att, om man vände sig till inhemska eller utländska veterinärer, i synnerhet dem i Danmark, man skulle få så tydliga upplysningar, att liksom det lyckades denne koryktare att få reda på vaccin, skulle det äfven lyckas på många andra ställen. Jag har fått en särskild anledning just nu nämna detta med anhållan, att vederbörande, eller hvar och en, som intresserar sig för saken, ville tillse, om man icke kunde få något bättre med afseende på de anvisningar, som meddelas för att få reda på vaccin; och anledningen är den, att det för närvarande här i Stockholm är en sådan brist på god vaccin, att man derfor måst uppskjuta barns ympning ända till öfver två år. Jag har till och med blifvit anmodad att skriva till Blekinge för att derifrån skaffa hit vaccin. Jag ber nu om ursäkt för, att jag upptagit tiden, men detta är verkligen en sak, som är så vigtig, att det vore väl värdt att tillse, om man icke kunde ställa den på en bättre fot.

Understöd till tekniska afton- och söndags-skolor.
(Forts.)

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

30:de punkten.

Lades till handlingarne.

31:sta—34:de punkterna.

Biföllos.

Herr Ekman, Carl anmälde sig nu och yttrade: Den närmast följande punkten af StatsUtskottets betänkande innehåller, såsom Kammararens ledamöter hafva sig bekant, en fråga, som torde komma att föranleda en vidlyftig öfverläggning. Med anledning häraf och då tiden nu är långt framskriden, tager jag mig friheten hemställa, att den fortsatta behandlingen af detta betänkande måtte få anstå till ett kommande plenum.

Efter förmälan, att Herr *Ekman* hade föreslagit, att den fortsatta behandlingen af Stats-Utskottets förevarande Utlåtande skulle

uppskjutas till nästa sammanträde, framstälde Herr Grefven och Talmannen proposition på detta förslag, och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Anmäldes och bordlades Lag-Utskottets Utlåtande n:o 22, i anledning af väckt motion om antagande af förordningen angående åtgärder till förekommande af öfverdrifven afverkning af ungskog inom Norrbottens län att gälla jemväl för Westerbottens län, med undantag af Lappmarkerna.

Kammaren åtskildes kl. $3\frac{1}{4}$ 9 e. m.

In fidem
O. Brakel.
